

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ב' אייר תשס"ט

26/04/2009

סומן : כ-08-5213

בפנייתך אלינו אנא ציין מספר תיק

לכבוד

מר דניאל אילון

מר אביגדור ליברמן

סגן שר החוץ

שר החוץ

א.נ.,

הנדון : מינויו של מר ראובן מרחב כנציגה של מדינת ישראל

מכתב זה עניינו פנייה אל משרד החוץ בדרישה להחליף את מר ראובן מרחב כנציגה של ישראל (ראש המשלחת) בוועידת פראג בנושא השואה, הכל כמפורט להלן:

1. כידוע, בחודש יוני (26-30.6.09) הקרוב עתידה להיערך ועידת פראג בנושא השואה ("Holocaust Era Asset"), אשר תעסוק בין היתר בסוגיית השבת רכוש ופרטי אומנות שנבזזו ונגזלו בשואה, בהמשך לוועידת וושינגטון בנושא שהתקיימה לפני כעשור.
2. כפי שנודע לתנועה לאחרונה, כראש המשלחת של ישראל בוועידה זו נתמנה מר ראובן מרחב, אשר מכהן גם כיו"ר הוועד המנהל בוועידה על תביעות יהודיות חומריות כנגד גרמניה (The conference on Jewish Material Claims Against Germany).
3. יודגש ויובהר, כי אין בפנייה זו כל ביקורת או טענה אישית מכל סוג שהוא כנגד מר מרחב, אלא פניה זו נועדה אך ורק כדי להצביע על הבעייתיות שבמינויו של בעל תפקיד בכיר בוועידת התביעות (תהא זהותו אשר תהיה), לשמש כנציג של מדינת ישראל בכנס שעניינו השבת רכוש ופרטי אמנות שנגזלו בתקופת השואה.
4. כפי שיפורט בהרחבה במסמך זה, כנגד התנהלות ועידת התביעות הועלו טענות ביקורת חריפות, אשר עומדות לבדיקה במסגרת ועדת חקירה פרלמנטרית אשר הוקמה וטרם סיימה את עבודתה. בנוסף מדובר בגוף אשר ספג ביקורת קשה מצד בית-המשפט המחוזי ביחס להתנהלותו מול ניצולי השואה, וכן דומה כי עמדותיו בנוגע להשבת רכוש יהודי לא תואמות בהכרח את גישתה של מדינת ישראל לנושא.

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

5. סוגיית התנהלותה של ועידת התביעות בכל הקשור לניהול הנכסים המצויים ברשותה נידונה כבר באמצע שנת 2007 עם פרסומה של טיוטת דו"ח בר לב. דו"ח זה נערך ביוזמת יו"ר הסוכנות היהודית והשר לענייני גמלאים לצורך בחינת התנהלות ועידת התביעות.
6. כפי שפורסם בעבר, טיוטת הדו"ח מצביעה לכאורה על כשלים חמורים בהתנהלות הארגון, לרבות היעדר שקיפות באופן ניהול ושווי הנכסים שבידו, וכן על ליקויים בהליכי הביקורת הפנימית. עוד פורסם אותה עת, כי בעקבות פרסום הדו"ח התנערה ועידת התביעות מממצאיו וממסקנותיו ואף נקטה צעדים כנגד הסוכנות היהודית בשל מעורבותה בעריכתו.
7. על-פי פרסומים, חוסר השקיפות וחוסר הבקרה על פעילות ועידת התביעות מתבטאים בקשיים המעורמים לכאורה על ניצולים בתביעת רכושם וכן קשיים באיתור נספים אשר רכושם מצוי לכאורה בידי ועידת התביעות.
8. עניין התנהלותה של מדינת ישראל מול ועידת התביעות והשימוש שעושה המדינה בכספי הארגון נידונו כידוע גם במסגרת עבודתה של ועדת החקירה הממלכתית בנושא הסיוע לניצולי השואה, ואשר המלצותיה הוגשו לממשלה ביולי 2008.
9. על התרשמות חברי הועדה מדרכי התנהלותה של ועידת התביעות ניתן ללמוד גם מהתייחסותה של השופטת (בדימוס) דליה דורנר, יו"ר ועדת החקירה, להתנהלות ועידת התביעות במסגרת עדותו של מר ראובן מרחב בפני ועדת החקירה הממלכתית:

"ההרגשה, אני אומרת לכם, באופן כללי, באים אנשים שבמצוקה ו"אומרים לנו אין כסף, יש כסף. יושבת וועידת התביעות על סכומי עתק ולא יודעת על מה היא מוציאה את הכסף, אבל אלינו כניצולים זה לא מגיע ואנחנו הרי השרידים"... (עמ' 7 לפרוטוקול העדות מתאריך 23.3.2008)

10. עם זאת, וכפי שנכתב בדו"ח:

"בדיקת תפקודה והחלטותיה של ועידת התביעות, מלכתחילה, לא נכללה במסגרת המנדט של ועדת החקירה הממלכתית הנוכחית. לפיכך אין בדעת הוועדה להתייחס לביקורת שנמתחה על ועידת התביעות, לרבות טענות בדבר בזוז כספי הניצולים על משכורות גבוהות שמקבלים מי מבין ראשי

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ועידת התביעות, ועלויות תקורה מופרזות נוספות. " (בעמ' 169 לדו"ח ועדת החקירה הממלכתית בנושא ניצולי השואה).

11. זמן קצר לאחר פרסום מסקנותיה של ועדת החקירה הממלכתית כאמור אישרה הממשלה את הקמתה של ועדת חקירה פרלמנטרית, אשר תדון בפעילותה של ועידת התביעות למן הקמתה בשנת 1951 ועד ימים אלה. בין היתר הוסמכה הועדה לבחון את נושא סיוע ועידת התביעות לניצולי השואה ולארגונים, וכן למוסדות ציבור שונים, לרבות בנושאים אלה: **קריטריונים לחלוקת הכספים ומנגנון חלוקתם, השבת רכוש, אופן קבלת ההחלטות, איתור יורשי נכסים, פרסום מידע לניצולים וליורשיהם** וכן פניות הציבור בנושאים אלה.

12. מאז הקמתה של ועדת החקירה הפרלמנטרית, זו כונסה פעם אחת בלבד על רקע יציאתה של הכנסת לפגרת בחירות אשר הסתיימה רק לאחרונה. בשל כך, טרם גיבשה הועדה ממצאים והמלצות בנוגע לעניינים אשר הוסמכה לבחנם.

13. לכך יש להוסיף, כי מר מרחב כנציגה של ועידת התביעות, סירב בעבר להתיר עריכתה של ביקורת על התנהלותה של ועידת התביעות באמצעות משרד מבקר המדינה הישראלי:

"היו"ר זבולון אורלב: לו היית מסכים שמבקר המדינה יבדוק את העניין, כל הויכוחים האלה היו נחסכים. אולי בכל זאת תסכים?
(בעמ' 16 לפרוטוקול הדיון של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא פעילותה של ועידת התביעות מיום 16.6.2008).

ותשובתו של מר מרחב לבקשתו של אורלב הייתה שלילית מן הטעם שועידת התביעות היא איננה גוף ישראלי.

14. כך גם עלתה סוגיית התנהלותה של ועידת התביעות בתביעה שהוגשה לבית-המשפט המחוזי בת"א ואשר נידונה בפני כבוד השופט מודריק:

"במהלך המשפט אגב שמיעת עדויות המצהירים משני הצדדים הלכה והתחדדה בלבי הכרה בכך שועידת התביעות נכשלה כישלון חרוץ בכל הקשור בטיפול בענייני התובעים ובהקשר למענק הסיוע שהם ביקשו לעצמם. נכשלה והכשילה." (ת"א 1296/02 רודשטיין ואח' נ' ועידת התביעות, בעמ' 88 (טרם פורסם, 1.6.08), ההדגשה לא במקור).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

15. לסיכומם של דברים, כותב השופט, כי :

"הנתבעת באמצעות עובדיה.. ובאמצעות ניסוח מטעה של הצהרת אברבך הניחה לפני התובעים מצג עובדתי מטעה ומכשיל... לכך יש להוסיף גם את המסקנה בדבר הפרת מחויבותה של הנתבעת להבהיר את המצב העובדתי הנכון לתובעים עובר להגשת הבקשה למענק. **האחריות ליצירת המצב המטעה מוטלת לפתחה של ועידת התביעות...**" (ת"א 1296/02 רודשטיין ואח' נ' ועידת התביעות, בעמ' 91 (טרם פורסם, 1.6.08), ההדגשה במקור)

ועידת התביעות הייתה יכולה לקיים באמונה וכהלכה את חובת נאמנותה לתובעים על שלושת ראשיה בלי כל התנגשות בחובותיה כלפי הממשל הגרמני. אולם הנתבעת נכשלה בקיום חובתה בכל שלושת המישורים. כישלונה הוא כישלון רב... היא הפרה את חובתה הקונקרטי כלפי התובעים בכך שלא העמידה להם כלים הולמים לשיקול דעת. עיקר הדבר הוא בכך שנמנע מן התובעים מידע רלוונטי חיוני". (ת"א 1296/02 רודשטיין ואח' נ' ועידת התביעות, בעמ' 92 (טרם פורסם, 1.6.08), ההדגשה במקור)

16. יחד עם זאת, ועל אף הביקורת הקשה שהושמעה מפי כבוד השופט מודריק, על פסיקתו זו ערערה ועידת התביעות לבית-המשפט העליון. חשוב להדגיש בהקשר זה, כי עוד קודם להגשת הערעור על החלטתו של השופט מודריק נמנע מר מרחב מהתייחסות לנושא, אך יחד עם זאת לא הביע הסתייגות ולא ביטל את האפשרות, כי אכן יוגש ערעור על החלטה זו :

"מרינה סולודקין: ... אני מודה למר ראובן מרחב, שנתן הבטחה שוועידת התביעות לא תלך לערער בבית-המשפט - -

ראובן מרחב: לא אמרתי את זה. אמרתי שוועידת התביעות תשלם.

היו"ר זבולון אורלב: הוא אומר שהם ישלמו ואין בזה שום חידוש, כי אם בית-משפט ישראלי קובע שהם צריכים לשלם אז הם ישלמו ואין להם ברירה אחרת. הוא ישלם לא בגלל טוב לבו. אם הוא היה משלם קודם, זו היתה החלטה שלו. עכשיו, הוא ישלם לא בגלל החלטה שלו, אלא הוא ישלם למרות שהוא לא רצה לשלם - הוא יהיה חייב לשלם."

(בעמ' 26 לפרוטוקול הדיון של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא פעילותה של ועידת התביעות מיום 16.6.2008, ההדגשה לא במקור).

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

17. התבטאויותיו של מרחב עצמו בנוגע לשימוש בכספים שהתקבלו ממכירתו של רכוש יהודי של נספי שואה על-ידי ועידת התביעות עומדת בניגוד גמור לגישתם של חברי ועדת החקירה הממלכתית בנושא הטיפול בניצולי השואה, אשר סברה, כי ראוי שכספים אלו יועברו לצורך שיפור רווחתם של ניצולי שואה (בעמ' 169-170 לדו"ח), וכלשונו של מר מרחב:

"היו"ר זבולון אורלב: ... נניח כרגע את המטרות בצד. מהי הזכות המוסרית לקחת כסף, שמיועד לניצולי שואה, ולעשות בו פילנתרופיה גם אם הפילנתרופיה הזאת חשובה כמו בית לוחמי הגטאות?

ראובן מרחב: הצדק היה איתך, אילו היה מדובר בכסף של ממשלת גרמניה. אז, היית צודק לא 100% אלא ב-1,000%. אבל - סליחה על הביטוי - זה לא כסף של ממשלת גרמניה וזה לא כסף של פיצויים... וזה לא כסף של ניצולים. זה כסף שהושג ממכירת רכוש יהודי בקהילה מסויימת..."
(בעמ' 8 לפרוטוקול הדיון בוועדה, ההדגשה לא במקור).

18. לבסוף נציין, כי למיטב ידיעתנו דו"ח ביקורת פנימי על התנהלותה של ועידת התביעות שנערך בעבר מעולם לא פורסם ונותר למעשה חסוי. זאת, על אף פניות שנעשו בעבר הן אל ועידת התביעות והן אל ממשלת גרמניה לשם פרסומו של הדו"ח אשר נענו כולן בשלילה.

19. לאור כל האמור, הרי שאין למנות נושא משרה כה בכיר בארגון הלוקה בחוסר שקיפות בניהול נכסיו ואשר עמדתו בנושא השבת הרכוש – היא הסוגייה המרכזית בה יעסוק הכנס האמור – נוגדת את עמדתה של ועדת חקירה ממלכתית אשר מונתה מטעמה של המדינה.

20. בנסיבות אלו, ולאור העובדה שהכנס האמור עתיד להתקיים בחודש יוני הקרוב, מן הראוי לדאוג באופן מיידי למינויו של נציג אחר מטעמה של המדינה. עוד התנועה סבורה, כי מן הראוי לערוך, קודם לשליחתו של הנציג לכנס שימוע ציבורי לכל אדם המעוניין להביע עמדתו ביחס לנושאי הכנס, בדומה להליך השימוע שנערך בימים אלו בארצות-הברית.

21. נודה לתגובתך בהקדם.

בכבוד רב,